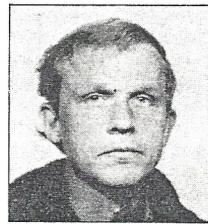

Pædagogik
1979, 4

OLE TOGEBY DEN LEVENDE VEXELVIRKNING

Rедакtionen af »pædagogik« kalder dette debatnummer om CURs modersmålopgave for **Det levende ord** og leder dermed opmærksomheden ind på Grundtvigs tanke om det talte ord over for det skrevne og livets skole over for den sorte skole.

Ritt Bjerregaard har kaldt danskundervisning og kommunikationslære for **modersmålsundervisning** og leder dermed tanken hen på Grundtvigs ideer om det folkelige og nationale.

Der kan være god grund til at lede opmærksomheden hen på Grundtvigs pædagogiske tanker – hvis det er alvorligt ment og andet end at vælge et ord med fine associationer. Men man savner den side af Grundtvigs skoletanker som er vigtigst i forbindelse med modersmålsundervisning i dagens Danmark: den levende vixelvirkning. Tanken udtrykkes meget præcist i et foredrag som Grundtvig holdt i 1838 (her citeret efter K.E. Bugge: **Skolen for Livet**, Gad, Kbh. 1965, s. 309).

En saadan Oplysning, hvorved »Liv og Lys« skal

bringes til aandelig at sammensmelte, ligesom de legemlig gjøre i Solen, en saadan Oplysning... udspringer kun af Folkeaanden under den levende Vixelvirkning paa Modersmaalet mellem Unge og Gamle, Lærde og Læge...

Livet er folket, den enkelte, de unge, lyset er erfaringen og lærdommen, og modersmålet er mere end fædrelandets sprog, det er det der med moderne ord kan kaldes forståelseshorisont og kommunikationsfællesskab.

Ganske vist lægger Ritt Bjerregaard selv op til en debat om forholdet mellem læge og lærde når hun henstiller til CUR at de »dels søger at demonstrere, hvordan forskningen kan anvendes, og hvilken hjælp man kan have af en sådan videnskabelig disciplin, dels påviser betydningen af, at læreruddannelsen i modersmålsundervisningen sker under medvirkning af forskere«. Men nogen helhjertet igangsætning af vixelvirkning mellem universitet og skole er der ikke tale om – den antages på forhånd at eksistere –

OLE TOGEBY

snarere er det en trussel om at bevillingerne skæres ned hvis vekselvirkningen ikke er god nok.

Og værre bliver det når CUR går i gang. De har foretækt at forskerne går i gang med nogle udredningsarbejder med sammenstillingen af opnåede resultater. Disse rapporter tænkes brugt forst og fremmest af forskerne og – dem selv. Vekselvirkningen fremmes jo ikke af at planlæggerne i CUR får at vide hvor forskningens frontlinjer går; så sand oplystning, hvor liv og lys bringes til åndelig at sammenhæfte, er der næppe tale om.

Man kan også undre sig over hvad Ritt Bierregaards begründelser og motiveregentlig har været til at bringe netop dette problem om modersmålsundervisningen op nu. Selv siger hun ikke andet om det end at indholde det i U-90s formelle rammer må delenes. Og selvom CUR artigt skriver at der er bred enighed om at det har god mening at CUR beskæftiger sig med modersmålsundervisningen i vores udannelse, så er det ikke et hejtigt valgt tidspunkt.

Det er den der hedder Dansk 76, og som har en så god formålsparagraf at den fortjener at blive citert:

»Formålet med undervisningen er, at eleverne styrker deres muligheder for at indgå i et mange- sidigt sprogligt fællesskab.

Undervisningen skal fremme elevernes mulighed for at vurdere, tage stilling og handle. Den skal sigte mod at de får et middel til erkendelse af deres egen og andre menneskers situation, at de får et middel til at erhverve viden, at de får støtte for begradsdannelsen, og at de får et redskab for kontakt og kommunikation.«

Men opgaven er stillet, og CUR har fået ventryksag (CUR-bilag 3-5) hvor de gør rede for hvordan de opfatter den. Overvejelsene munder ud i sy forslag til forskningsogsavær som forskerne kunne tage op. Men også CURs formuleringer viser snarere ivær efter at ville mange, ofte uforenige ting, end forståelse for vekselvirkningen mellem fænomener som oplevelse og erfaring, individ og samfund, sprogfærdighed og ytringsfrihed, ånd og bogstav. Disse ubeslutsomheden i CURs arbejde vil jeg diskutere lidt i det følgende.

CURs første forslag til et forskningsprojekt hedder »Modersmålsundervisningens tilrettelæggelse med udgangspunkt i dets egne erfaringer«. Det kan blive et godt projekt hvis man blot besindrer sig på hvad erfaringer er. Alle de oplysester born har ikke erfaringer. For opbygningen af vores samfund blokerer i mange tilfælde for at oplysester kan bearbejdes og forstas i sammentræng med andre oplysester, så de udgør erfaringer om personens situation, historie og samfundsnyssigt. Skiellet mellem arbejde og fritid, mellem liv og skole, mellem den private økonomiske plantægning eller mangel på samme og den offentlige almægtige politik har erfartningsblokerende virkning. Derfor er det ikke blot en teknisk opgave for sprogforskere, psykologer og pædagoger at tilretteleægge modernismålsundervisningen så den bygger på erfaringer. Man må også – som der står i dansk 76 – fremme elevernes mulighed for at handle. Vil CUR være med til at støtte en forskning med sådanne mål? Det kræver at de accepterer vekselvirkningen mellem oplevelse og erfaring, og mellem samfundets indretning og den enkeltes muligheder for at danne erfaringer, og mellem politisk handling og pædagogisk indsats.

CURs andet forskningsprojekt hedder »Den sproglige stimulering i forskolealderen«. Den bærer præg af at der har siddet en psykolog med en bestemt videnskabelig grundindstilling og har fort pennet. Læggerne på dette område?

DEN LEVENDE VEXELVIRKNING

Begrebet **stimulering** var tidligere moderne, men forudsætter at barnet opfattes som et kun reagérende væsen, og at undervisning kan sammenlignes med et videnskabeligt eksperiment hvor en forsøgsleder påvirker – stimulerer – forsøgsdyret så det lærer at opføre sig som det skal. Børns sprøglige udvikling i forskolealderen kan ikke opfattes som indlæring på denne måde. Børns udvikling bliver til i vekselvirkning mellem der selv og dets omgivelser, mellem dets evner og dets udfordringer, og mellem tilsynet fra underviser og forandring af dem. Taget man hensyn til at udvikling er vekselvirkning, kan man godt lave undersøgelse og plantægning af bornenes udvikling, men det indebærer at man giver børnene muligheder for vekselvirkning med andre omgivelser end deres familie. Med andre ord har planlægning af den sprøglige udvikling i forskolealderen med bevillinger til daginstitutioner at gøre. Der ligger den væsentligste plantægningssopgave.

CURs tredje forskningsprojekt hedder »Læsernes brug af forskellige typer af fiktionstekster«. Denne formulering er som de andre mærkepunkter lukket over for den vekselvirkning mellem det at læserne via teksterne bliver bevidste om normer og værdier i samfundet og så det at de bliver bevidste om hvilken form for styring teksten selv udsætter dem for. Tekstlæsning har ikke kun med teksten alene at gøre, men også med dens bogstav. Det at oprette teksten som enheden af vekselvirkningen mellem ånd og bogstav er det der gør tekstlæsningen til ikke blot en kritisk deltagelse i en stadig debat om livs- og samfunds værdier, men også til en bevistgørelse om rammerne for forståelse overhovedet.

Dette problem præger også CURs tertiære forskningsforslag: »Sprogfærdigheden og kommunikationen hos den voksne danske befolkning i nutids- og fremtidsperspektiv«. Kommunikation er mere end sprogfærdighed. Den vigtigste grund til at kommunikationen ikke bæres ligeligt af samfundets medlemmer er ikke at nogle grupper mangler sprogfærdigheder, men at de mangler kommunikationsmuligheder. En undersøgelse af kommunikationen hos den voksne danske befolkning vil altså ikke blot indebære kendskabet til at sociologisk forskning som er foregået til dato, altså undersøgelse af forskelle i sproghold hos forskellige grupper, undersøgelse af sammenhængen mellem sproghold og social tilhørighed, og mellem sproghold og kognitiv og psykologisk egenskaber. Det vil også indebære opstilling af normaler og vurderingskriterier for sproghold i et demokratisk samfund og frem for alt: skabelse af lige muligheder for alle til at kommunikere. Et CUR med påaadt det vi undersøger er ændrede ledelsesforhold i produktionen, ændrede ressourcer til den demokratiske kommunikation og igangsættelse af en kampagne om at lade 100 blomster blomstre?

Måske vil CUR godt det. Der er mange formuleringer i bilag 3-5 som antyder dette. De trof ix på »at der er muligt at påvirke et menneskes sproglige udvikling og derved derets mulighed for at indgå i et kommunikativt fællesskab og dets muligheder for at påvirke sin egen situation som samfundets.« (side 11). De interesserer sig også for »holdningspåvirkning af en person som... er karakteriseret som værende i stand til at sætte magtmidler ind bag deres synspunkter eller værende overlegne i kraft af større viden eller større status.« (side 26).

Da disse lovelige formuleringer ikke stemmer overens med formuleringerne af de opgaver som CUR stiller forstørre, bliver man – især som forsker – lidt usikker. CUR vil tydeligvis lade flere muligheder stå åbne. Er det fordi de blot skal bruge forskernes rapporter til at legitimere den planlægning som de alligevel på forhånd har lagt sig fast på, eller er flertydigheden et forsøg på at skabe en så åben debat at ingen holdes ude, eller er den udtryk for at CUR er i spild med sig selv?

OLE TOGEBY

Der er nok dele af alle 3 grunde til at CURs overvejelser ser ud som de gör. Det betyder igen at den forskning som bliver sat i gang, hvis CUR skaffer økonomiske midler til det, ikke blot må resultere i rapporter der skal læses af CUR som led i deres planlægning. Der må produceres forskning der kan udvikle virkningen mellem universitet og skole og den brede befolkning, mellem lærddoq. og. Og det må være en forskning der bygger på forståelsen af virkningen mellem oplevelse og erfaring, mellem individ og samfund, mellem sprogfærdighed og ytringsfrihed, mellem ånd og bogstav.